

‘So this is the world, we say, // looking out.’ This deceptively simple observation posed by the poet Wayne Dodd, lead us to reconsider the window from a twenty-first century perspective. In the issue that lies before you *Kunstlicht* examines the complex triangle in which viewer, window and view interact.

We open this issue with three articles that deal with the way in which the window frames ideologies and enables or inhibits the gaze. Pamela A. Ivinski turns to Mary Cassatt’s *In the Omnibus* (ca. 1890-91), and lays out how Cassatt refashioned gendered artistic tropes in order to afford the woman a place in the public sphere. At the centre of this project is the window, the symbol of a transient, mobile vision that can no longer be possessed only by men. Ivinski’s analysis is poignantly illustrated by *In the Omnibus*’ main female figure, whose face is lifted up and away from the maternal, homely scene depicted beneath her, her gaze directed out of the picture at what we can identify through the window behind her as Haussmann’s new Paris, the centre of modernity. Subsequently, Milena Behnke turns to Dan Graham’s *Two Adjacent Pavilions* (1978-2001) in order to reframe current debates on surveillance and privacy, showing that the gaze is never unilateral. Michel Pierre Laffite suggests that through time we have found one way of protecting ourselves from the prying eyes of the person on the other side of the window, as well as from our own fears and desires reflected in that window: by drawing the curtains.

Placed at the centre of this issue is an article by Mareike Spendel in which she lays out Paul Scheerbart’s vision of translucent architecture, an architecture without windows, and its resonance within modernist history and theory.

‘So this is the world, we say, // looking out.’ Deze bedrieglijk eenvoudige observatie van dichter Wayne Dodd moedigde ons aan om het raam vanuit een eenentwintigste-eeuwse perspectief te heroverwegen. In het nummer dat voor u ligt neemt *Kunstlicht* de complexe driehoek onder de loep waarin kijker, raam en uitzicht samenkomen.

Het nummer opent met drie artikelen die reflecteren op de manieren waarop het raam ideologieën kadert en blikken stuurt. Pamela A. Ivinski bespreekt Mary Cassatt’s *In the Omnibus* (ca. 1890-91) en ontvouwt hoe Cassatt aan gender-gebonden artistieke tropen opnieuw vorm geeft om de vrouw een plek te bieden in het publieke domein. Het raam staat in dit project centraal, het symbool van een vluchtige, mobiele blik die niet langer is voorbehouden aan de man. De vrouwfiguur in *In the Omnibus* geeft op scherpe wijze gestalte aan Ivinski’s analyse, haar gezicht verheven boven het huiselijke tafereel dat onder haar is afgebeeld, haar blik buiten het kader gericht op wat we door het raam achter haar herkennen als Hausmanns nieuwe Parijs, het centrum van de moderniteit. Milena Behnke wendt zich vervolgens tot Dan Grahams *Two Adjacent Pavilions* (1978-2001) om actuele debatten over surveillance en privacy opnieuw te kaderen. Ze toont aan dat de blik nooit eenzijdig is. Michel Pierre Laffite stelt dat we gedurende de geschiedenis één manier hebben gevonden om onszelf te beschermen tegen spiedende blikken van de persoon aan de andere kant van het raam, en tegen de reflectie van onze eigen angsten en verlangens in dat raam: door de gordijnen te sluiten.

In het midden van dit nummer vindt u een artikel van Mareike Spendel. Spendel zet Paul Scheerbarts visie op architectuur uiteen, een architectuur zonder ramen, en toont de invloed ervan op modernistische geschiedenis en theorie.

We continue with two articles that explore windows in places of devotion. Carol Herselle Krinsky analyses the windows of religious buildings in the United States. In these churches and synagogues, where the gaze is directed upwards and outwards, toward the heavens, the windows are employed in order to mediate devotion. Esther Voswinckel Filiz shows us how the windows under consideration in her article, rather encourage a turn towards the interior, as she guides us along the intimate apertures of Sufi saint shrines scattered throughout Istanbul.

That the window is both lens and frame, both object and mediator, is exemplified in the artist contributions of Mirjam Kuitenbrouwer, Alexandra Leykauf, and Lilian Stolk. The title of this issue, *Auga*, is taken from the Old Norse word for window, *vindauga*, a compound made up of *vindr*, wind, and *auga*, eye. In a short story by Bart Verbunt, the final scene reveals such a *vindauga*, when a broken window and billowing curtains finally allow the protagonist's gaze to trespass. If our current age is defined by a myriad of windows, both seen and unseen, working simultaneously, and at all times, this issue of *Kunstlicht* shows that we are still only little aware of the workings of these intricate weapons of perspective. 'So this is the world, we say, // looking out.' But how can we trust what we see?

On a different note: this issue marks the first time *Kunstlicht* is completely bilingual, testifying of our aim to remain firmly embedded within Dutch-language academia, as well as our drive to showcase the work done within these confines on an international stage.

On behalf of the editorial board,
Evelyn Austin

We sluiten af met twee artikelen die ramen op plaatsen van aanbidding als onderwerp hebben. Carol Herselle Krinsky analyseert de ramen van religieuze gebouwen in de Verenigde Staten. In deze kerken en synagoges, waar de blik naar boven en naar buiten wordt getrokken, richting de hemel, kleuren de ramen de aanbidding. Tijdens een tocht langs de intieme openingen van de over Istanbul verspreide heiligdommen van de soefi's, toont Esther Voswinckel Filiz ons hoe de ramen die ze belicht in haar artikel juist aanzetten tot een blik naar binnen.

In de kunstenaarsbijdragen van Mirjam Kuitenbrouwer, Alexandra Leykauf en Lilian Stolk zien we weerspiegeld dat het raam zowel lens als kader is, zowel object als intermediair. De titel van dit nummer, *Auga*, komt van het Oudnoorse woord voor raam, *vindauga*, dat bestaat uit *vindr*, wind, en *auga*, oog. De afsluitende scène van het korte verhaal van Bart Verbunt onthult zo'n *vindauga*, wanneer de blik van de hoofdpersoon dankzij een kapot gesmeten raam en opbollende gordijnen eindelijk kan binnendringen. In een tijdperk dat wordt gedefinieerd door een veelheid aan ramen, gezien en ongezien, die gelijktijdig en te allen tijde hun uitwerking hebben, toont dit nummer van *Kunstlicht* dat we de werking van deze complexe wapens van het perspectief nog lang niet begrijpen. 'So this is the world, we say, // looking out.' Maar hoe kunnen we vertrouwen op wat we zien?

Ten slotte: dit is het eerste nummer van *Kunstlicht* dat compleet tweetalig wordt gepresenteerd. Deze ontwikkeling getuigt zowel van ons streven ferm ingebed te blijven in de Nederlandstalige academische wereld, als wel van onze gedrevenheid het werk dat in deze contreien wordt voltooid te presenteren op een internationaal podium.

Namens de redactie,
Evelyn Austin